

KOVÁCS PÉTER: BEVEZETÉS A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁG JOGGYAKORLATÁBA (BUDAPEST: PÁZMÁNY PRESS, 2020) 356.

<https://doi.org/10.51783/ajt.2021.4.07>

A jogtudomány művelőinek munkája talán a fényképészekével állítható leginkább párhuzamba: noha az eredmény – legyen az egy monográfia, tanulmány vagy fotó – akár örök érvényű igazságok feltárását is magában hordozhatja, elkészítésének maximuma akkor is legfeljebb a pillanat megörökítésére terjedhet ki. Ez az állítás különösen igaz azokra a nemzetközi jogászokra, akik valamelyik nemzetközi bírói fórum, például valamelyik emberi jogi bíróság vagy büntető törvényszék joggyakorlatát helyezik kutatásuk középpontjába – és nem képez kivételt ez alól a következőkben bemutatott kötet sem. Kovács Péter *Bevezetés a Nemzetközi Büntetőbíróság joggyakorlatába* című monográfiája 2020. novemberben jelent meg, és máris olyan eseti jogi fejleményeknek lehetünk szemtanúi, amik tovább gazdagítják a nemzetközi büntetőjoggal kapcsolatos tudományos viták egyébként is széles témaspektrumát.

Jelen sorok írásakor, 2021 februárjában tudniillik két olyan hír is napvilágot látott, amelyekre alapos okkal figyelt fel a nemzetközi jogászok közössége mind hazánkban, mind világszerte. Ezek egyike, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság (International Criminal Court, ICC) 2021. február 4-én hozott ítéletében¹

¹ The Prosecutor v. Dominic Ongwen, Trial Judgment, ICC-02/04-01/15-1762-Red, 4 February 2021, Trial Chamber IX. https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2021_01026.PDF.

bűnösnek mondta ki Dominic Ongwen, az ugandai Úr Ellenállási Hadseregének egykori parancsnokát többrendbeli emberiség elleni és háborús bűncselekmények – többek között gyermekkatónák besorozása² – vádjában, míg egy nappal később az I. számú Tárgyalás-előkészítő Kamara a palesztin helyzet kapcsán határozott úgy,³ hogy az ICC joghatósága kiterjed az Izrael által 1967 óta elfoglalt területekre, azaz a Gázai övezetre és Ciszjordániára, beleértve Kelet-Jeruzsálemet is.⁴ E közelmúltbeli

² Az ügy egyik érdekessége, hogy Dominic Ongwen korábban maga is gyermekkatona volt. A terhelt hét- vagy nyolcéves lehetett, amikor az Úr Ellenállási Hadserege elrabolta, melynek később aztán felnőttként parancsnokává vált. Ld. uo. 16–17. §§.

³ Decision on the 'Prosecution request pursuant to article 19(3) for a ruling on the Court's territorial jurisdiction in Palestine', 5 February 2021, Pre-Trial Chamber I. <https://www.icc-cpi.int/Pages/record.aspx?docNo=ICC-01/18-143>.

⁴ Az eljárás központi kérdése az volt, hogy Palesztina a Római Statútum 12. cikk (2) bekezdés (a) pontja („az az Állam, amelynek a területén a kérdéses cselekmény történt”) értelmében államnak minősül-e. A Nemzetközi Büntetőbíróság Tárgyalás-előkészítő Kamarája 2:3 arányban meghozott döntésében úgy érvelt, hogy Palesztinának – tekintet nélkül általános nemzetközi jogi megítélésére – a Római Statútumhoz történő csatlakozása megfelelően, a szokásos módon ment végbe, és ezen, a Részes Államok Közgyűlése által lefolytatott eljárás felülvizsgálatára az ICC hatásköre nem terjed ki. Ebből adódóan pedig Palesztina a Római Statútumnak részes állama, és mint olyan, eleget tesz a 12. cikk (2) bekezdés (a) pontja szerinti „állam” kritériumá-

események csak még inkább alátámasztják azt a tényt, hogy amióta a nemzetközi büntető igazságszolgáltatás mintegy fél évszázados „Csipkerózsika álmából” (24. o.) felébredt, a joggyakorlat intenzív fejlődése egy pillanatra sem állt meg, és az újabbnál újabb határozatok nemhogy meghaladottá teszik a korábban megjelent jogtudományi munkák tartalmát, hanem megkérdőjelezhetetlenül igazolják az általuk bemutatott témák naprakészségét. Az e helyütt ajánlott kötetről is ugyanez mondható: esetjogi merítése mély és sokrétű, melynek segítségével a szerző olyan jogalkalmazói problémákat tár fel előttünk, hogy a mű a büntetőjogászok és a nemzetközi jogászok érdeklődésére egyaránt számot tarthat.

Ahogy az a *Zárszó gyanánt* című részben olvashatjuk, a szerző célja a monográfiával az volt, hogy „akinek kedve van az ICC joggyakorlatának megismeréséhez, kapjon magyar nyelven egy olyan irányítót, amellyel tovább mehet” (331. o.), és ezzel összhangban már az *Előszó*ban rögzíti a mű ars poeticáját, miszerint „a joganyag megismerésére és átlátására törekedni lehet, sőt kell, de a reális cél az, hogy az éppen vizsgált vagy tárgyalt ügyben minél hama-

rabb megtalálja Ariadné fonalát, amelyre felfűződnek a fontos »precedensek«, és nincsenek rajta a jelentéktelen vagy az egykor talán fontos, de mára túlhaladott döntések és formulák”. (11–12. o.) Azok, akik a nemzetközi büntetőbírósgok joggyakorlatával valaha is foglalkoztak, jól tudják, hogy a fenti megállapítással nehezen lehetne vitába szállni.

A monográfia természetes könnyedséggel teszi „kézzelfoghatóvá” az ICC működésének lényegét úgy, hogy az elé került ügyek színét-javát felsorakoztatja, alapvetően esetjogi, probléma- és eljárásorientált megközelítéssel. A könnyen érthetőség mellett szólnak továbbá a mű által alkalmazott azon rendkívül olvasóbarát megoldások, hogy egyrészt a kötet első, *A Nemzetközi Büntetőbírósg létrehozása és helye a nemzetközi büntetőbírósgkodás rendszerében* című fejezete átfogó áttekintést nyújt a nemzetközi büntető igazságszolgáltatás immár több mint hét évtizedes történetéről és kialakulásáról; másrészt hogy minden egyes fejezet bemutatja, illetve elemzi a benne felvázolt specifikus jogi probléma megértéséhez szükséges történelmi-társadalmi kontextust és jogszabályi hátteret is.

Az e helyütt bemutatott monográfia igazi különlegessége, hogy szerzője 2015 óta maga is a Nemzetközi Büntetőbírósg bírása, így egy olyan sajátos perspektívából engedi láttatni a bírói fórum belső intézményrendszerét és az egyes ügyeket, ami a hazai szakirodalomban teljesen egyedül. E nem mindennapi nézőpont egyszersmind a kötet szerkesztésének rendezőelvéül is szolgált: az egyes témákra és esetekre úgy esett a szerző választása, hogy azokban az eljáró bírói tanácsok tagjaként maga is érintett volt. S bár a Nemzetközi Büntetőbírósg bírait hol-

nak. Az I. számú Tárgyalás-előkészítő Kamara tehát nem Palesztina *erga omnes* államiságáról határozott, hanem csupán a Római Statútum tárgya és célja tükrében értelmezett, „funkcionális államiságról” döntött. A határozathoz az itt bemutatott kötet szerzője, egyben az eljáró Tárgyalás-előkészítő Kamara elnöke különvéleményt fűzött, melyben vitatta, hogy az ICC joghatósága kvázi automatikus értelemben és korlátozások nélkül kiterjed a Gázai-övezetre, Ciszjordániára, illetve Kelet-Jeruzsálemre. Lásd: Judge Péter Kovács’ Partly Dissenting Opinion Public, 5 February 2021, ICC-01/18-143-Anx1 05-02-2021 1/163 EC PT, Pre-Trial Chamber I. https://www.icc-cpi.int/Related-Records/CR2021_01167.PDF.

tig terhelik bizonyos deontológiai szabályok, a szerző ezekre remek egyensúlyérzékkel ügyelve mutatja be az olvasónak az egyes ügyeket, melyeknek köszönhetően olyan információk világosodtak meg előtte, amelyekre másképp aligha vagy nehezen tudott volna szert tenni. Így például a mű felvillantja az ICC Főügyész Hivatala és az I. számú Tárgyalás-előkészítő Kamara Comoros-ügyben⁵ folytatott különleges „párbeszédét”, a jelentések és határozatok sorai mögött megbújó udvariatlan, sértő vagy éppen kioktató elemeket. (85–100. o.) A „kulisszatitkoknak” további remek példáját szolgáltatják a Katanga-ügyben⁶ született kárpótlási határozat meghozatalát övező gyakorlati nehézségek is: minthogy a Kongói Demokratikus Köztársaságban az egykori belga gyarmattartó jogi öröksége az idő homályába veszett, az eljáró bírói tanácsnak ingatlan-nyilvántartás, valamint állat-egészségügyi, állatállományt felmérő vagy adózási regiszterek hiányában kellett a Bogoro falu felprédálása miatti kárpótlási esetekben döntést hoznia. Ugyanez áll a Lubanga-ügyben⁷ meghozott kárpótlási határozatra is, mivel a gyermekkatona leszerelése több hullámban, eltérő dokumentációs bázissal zajlott le. (253–265. o.)

Az itt bemutatott kötet abban is úttörőnek számít (nem csak hazai viszonylatban), hogy a „mainstream” szakirodalmi csapásokról letérve olyan további megfontolásra érdemes vizs-

gálódási perspektívákat vázol fel előttünk, mint például az ICC hivatkozásai más nemzetközi bíróságok döntéseire (10. fejezet); a nyelvi kérdések visszatérő problémái mind a Római Statútum common law jogcsaládból eredő fogalmi keretei, mind a sértettekkel való kommunikáció terén (12. fejezet); a kisebbségi helyzetek áttetszése a büntetőügyek mögött (13. fejezet); vagy mint a Nemzetközi Büntetőbíróság objektív jogalanyiségének kérdése (14. fejezet).

A Nemzetközi Büntetőbíróság létrehozásától fogva a politikai közbeszéd és a tudományos nemzetközi jogi diskurzusok közkedvelt témája világszerte. Jóllehet felületes kritikusi könnyen szokták az ICC szemére vetni – sokszor tisztán mennyiségi szempontokat, az elmarasztaló ítéletek relatíve alacsony számát figyelembe véve, és persze a politikai sajtó visszhangos híreire hagyatkozva –, hogy nem vagy nem minden tekintetben váltotta be a hozzá fűzött reményeket, joggyakorlatát közelebbről szemügyre véve senki sem állíthatja, hogy az ICC az elmúlt több mint húsz évben tétlenkedett: az elé került helyzetekben hozott nyomozást előkészítő határozatok, perelőkészítő és pervezető végzések, egyéb bírói döntések száma mára már több ezerre tehető. Ezek „szűrleteként” értelmezhető az e helyütt bemutatott monográfia, melyre a továbbiakban helytállóan hivatkozhatunk úgy, mint a hazai nemzetközi büntetőjogi szakirodalom alapművére.

Béres Nóra*

⁵ Az ügy legutóbbi fejleményeiről lásd: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1477>.

⁶ Az ügyről lásd bővebben: <https://www.icc-cpi.int/drc/katanga>.

⁷ Az ügyről lásd bővebben: <https://www.icc-cpi.int/drc/lubanga>.

* PhD, egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem ÁJK, Miskolc, 3515 Miskolc, Egyetemváros. E-mail: jognora@uni-miskolc.hu.